

MEHMET RUYAN SOYDAN İLE VEFATININ 86. YIL DÖNÜMÜNDE “İSTİKLAL ŞAİRİMİZ” MEHMET ÂKİF ERSOY ÜZERİNE

Tayfun Haykır

- *Sayın Soydan, öncelikle söyleşi davetimizi kabul buyurduğunuz için size teşekkür ederek söze başlamak istiyorum. Efendim, malumuz 27 Aralık 1936 Mehmet Âkif Ersoy'un vefat tarihi ve biz de Türk Dili dergisi olarak vefatının 86. yıl dönümünde “İstiklal Şairi” mizi anmak istedik. Özel olarak Âkif üzerine çalışanlar sizi çok iyi tanıyor, “Muhibb-i Âkif” sıfatıyla anıyorlar. Ancak sizi ve çalışmalarınızı yakından tanımayan okurlarımız için rica etsem kendinizi tanıtır mısınız?*

Aslında söyleyecek fazla bir şey yok. 1963 Kahramanmaraş doğumluyum. Üniversite tahsilini takiben Maliye Bakanlığı Gelirler Kontrolörlüğünü kazandım ve bu meslekte on yıl kadar (teftiş ve denetim görevinde) bulunduktan sonra istifa ederek özel sektöre ayrıldım ve İstanbul'a yerleştim. Hâlen Bakanlıktaki görevimin âdeta bir nevi devamı olarak telakki edebileceğimiz yeminli mali müşavirlik mesleğini sürdürmekteyim. Bir iki üniversite ve vakıfta da bazı görevlerim bulunmaktadır.

Sayın Soydan, siz aynı zamanda Mehmed Âkif Ersoy Fikir ve Sanat Vakfının başkanıdır. Bize vakfınızın kuruluşundan ve çalışmalarından söz eder misiniz?

Efendim, Vakfımız, o güne kadar Mehmet Âkif'le ilgili yapılan çalışmaları yetersiz görerek bu konuda yapılacak her türlü çalışma ve faaliyetlere öncülük etmek amacıyla bir araya gelen edebiyatçı, yazar ve fikir adamları tarafından 1984 yılında kurulmuştur. Kurucuları arasında Prof. Dr. Süleyman Hayri Bolay, Prof. Dr.ERCÜMENT KONUKMAN, Gündüz Sevilgen, Mehmet Cemal Çiftçigüzeli, Yavuz Bülent Bakiler, D. Mehmet Doğan, Dr. Necmettin Turinay, Muhsin Mete ve Yahya Akengin gibi birçok yazar ve kalem erbabını zikredebiliriz. Vakfımızın esas görevi -isminden de anlaşıldığı gibi- Mehmet Âkif konusunda çalışmalar yapmak ve Âkif'in toplum nezdinde doğru olarak

tanınması ve anlaşılmasını sağlamaktır. Bilhassa onun irfanını, ahlaki duruşunu, yaşadığı üç farklı dönemdeki fikirlerini, tutum ve davranışlarını -içinde bulunduğu devrin şartları çerçevesinde- anlamak ve anlatmaktır. Vakfın herhangi bir mal varlığı veya akarı bulunmadığı için gerek yurt içinde gerekse yurt dışında icra edilen faaliyetler şahsi gayretlerle yürütülmüştür. Özellikle son yıllarda uluslararası siyasi ortamın elverdiği ölçüde Türk dünyası ve akraba topluluklar nezdinde şairimizi tanıtmak maksadıyla, yurt dışında birçok panel, seminer ve sempozyumlara iştirak edildiği gibi bizzat vakfımız tarafından da söz konusu ülkelerdeki muhatap bir üniversitenin de katılımıyla şimdiye kadar uluslararası nitelikte sekiz sempozyum düzenlenmiş ve bu çerçevede birçok faaliyetler icra edilmiş bulunmaktadır. Yine yurt içinde düzenlenen muhtelif etkinliklerin yanı sıra vakfımızca hazırlanmış olan onlarca kitap, bazı kamu kurum ve kuruluşlarınca yayımlanmıştır. Diğer taraftan Burdur Mehmet Akif Ersoy Üniversitesi ile iş birliğimiz uzun yıllardır devam etmektedir. Bu kapsamda hazırlamış olduğumuz ve üçüncüsü bu yıl yayımlanan “Âkif Salnâmesi” de bu Üniversite tarafından neşredilmektedir. Tamamen araştırmacılara yönelik olarak her yıl bir cildini yayımlamayı düşündüğümüz bu kitap serisinde, Âkif ve yakın çevresine ilişkin daha önce hiçbir yerde yayınlanmamış (veya yayınlandığı hâlde unutulmuş) yeni bilgi ve belgelere yer verilmektedir. Böylece hem unutulmuş hatırlanmakta hem de bir kısmı sürpriz bilgiler içeren ve şimdiye kadar koleksiyonlarda bekleyen belgeler gün yüzüne çıkmak suretiyle araştırmacıların dikkatine sunulmaktadır. Bunların bazıları yazı ve makalelere konu edilerek geniş şekilde ele alınıp yayımlandıkları gibi bir kısmı da sadece görsel olarak yer almaktadır.

Halkalı Baytar Mektebinde

Efendim, merhum Âkif'in şahsına, eserlerine özel bir ilginizin olduğunu ve ona dair çok önemli bir kişisel arşiv oluşturduğunuzu biliyoruz. Bize bu ilginizin sebeplerini de göz ardı etmeden arşivinizin oluşturulma sürecinden ve muhtevassından bahsedebilir misiniz?

Benim Âkif'e olan ilgim yıllar evvel okumuş olduğum Midhat Cemal'in *Mehmet Akif* kitabı ile başlamıştı -ki bu benim sahaflardan aldığım ilk kitaptı-. Okudukça Âkif'e olan hayranlığım artmıştı. Midhat Cemal'in üslubu çok hoşuma gitmişti. Anlatım tarzı, Âkif'i yansıtmaya biçimi, kendisiyle alay edercesine Âkif'le çekişmesi beni âdeta kitabın içine alıyordu. Hele Âkif'in emsalsiz ahlaki duruşu beni çok etkilemişti. O kitabı okuduktan sonra Âkif'le ilgili diğer kitapları da almaya ve okumaya başladım ve süreç bu şekilde gelişti gitti. Kitaplar evrakları, evraklar fotoğrafları, onlar objeleri, eşyaları, imzaları, vs.

Darülfünunda

ardı ardına birbirine ekledi. Tabii, bu tür kitap ve evraka o dönemlerde henüz özel önem veren kimseler olmadığı için piyasada sık sık rastlamak mümkündür, bizde de aldıkça artan bir iştah hasıl olunca üst üste birikti ve böylece -hiçbir kast-ı mahsusam olmamasına rağmen- bir koleksiyon oluştu.

Âkif koleksiyonunda ne tür eşyaların olduğuna bakacak olursak ona ait imzalı kitaplar, mektupları, kendi el yazısıyla şiirleri, bir kısmı imzalı olmak üzere fotoğrafları, kartviziti, saati, seccadesi, evinde kullandığı halı ve örtü gibi ilk etapta sayabileceğim birtakım ondan kalma özel eşyalar, plaklar, filmler, kartpostallar, muhtelif evraklar, *İstiklâl Marşı* ile ilgili çok değişik vesikalar ve yazma ya da matbu eserler vs.

Onunla ilgili yurt içinde ve yurt dışında yayımlanmış olan kitap ve dergilerin tamamına yakını (belki birkaç tane eksikimiz çıkabilir) kitaplığında mevcut olduğu gibi Âkif'in ailesi ve yakın dost ve ahabına ait yukarıda saydığımız mahiyette -ne bulduysam- onlarda bu varlığın içerisinde ayrıca yer almaktadır.

“İstiklâl Şairimiz”in manevi hatırasına ve ardında bıraktığı eserlerine hürmet noktasında yurt içinde ve dışında çok önemli çalışmalar yapıldı ve yapılmakta. Siz münhasıran Âkif hakkında çok yoğunlaşan ve her yeni çalışmayı yakından takip eden biri olarak bu çalışmalarını muhteva bakımından nasıl değerlendiriyorsunuz?

Hemen belirtmek isterim ki Âkif'le ilgili yurt dışında yapılan çalışmalar maalesef çok yetersiz. Şairimizin dünyaya tanıtımına ilişkin -bizim faaliyetlerimiz gibi birkaç mütevazı girişimi ve parmakla sayılabilecek kadar az sayıdaki

Midhat Cemal'in Evinde

münferit çalışmaları istisna edersek- ciddi bir şeyler görmek mümkün değil. Üniversitelerimizin bu konuda çalışmaları yok denecek kadar az. *Safahat* bugüne kadar tam metin olarak sadece Arnavutça ve Özbekçeye tercüme edildi. Eserlerinden seçmelerin Boşnakça tercümesini de biz yaptırmıştık. Ayrıca şiirlerinden seçmelerden oluşan küçük kitapçıklar şeklinde muhtelif dillerde birkaç tercüme eser yayımlandı. Hayatının ve eserlerinin konu edildiği üç beş monografi ile bir iki inceleme kitabı ancak sayılabilir. Kitaplığımda bu bahsettiklerim de dâhil olmak üzere yurt dışında şimdiye kadar Âkif'le ilgili yayımlanan sadece yirmi kitap bulunmaktadır ki bende olmayan kitap varsa dahi sayısının bir ikiye geçeceğini sanmıyorum. Ülkemizde ise bilhassa 1986, 2006, 2011 ve 2021 yıllarında yoğunlaşan bir hayli kitap ve dergi yayınına ve çok çeşitli çalışmalara şahit olmaktadır. Tam sayı söyleyemeyeceğim ama bugüne kadar neşredilen Âkif konulu kitapların sayısı bin civarındadır. Ayrıca benim tespit edebildiğim kadarıyla kırk dört adet "Âkif Özel Sayı" dergi nüshası ve yaklaşık yüz elli kadar Mehmet Âkif kapaklı veya özel konulu dergi bulunmaktadır.

Kitapların muhtevasına gelince, ben bir kitap münekkidi değilim ve her kitabı eleştiri nazarıyla okumuyorum. Ayrıca belirtmem gerekir ki her çalışmada eksiklikler ve hatalar olabilir, esasa etki etmediği müddetçe bunlar üzerinde durmak da gerekmez, lakin yeni kaleme alınan her kitabın muhtevasının daha önce yayımlanan kitaplardan mutlaka farklılıklar arz etmesi ve bilimsel araştırmaya dayalı olması veya yepyeni bir şeyler ortaya koyması lazım diye düşünüyorum. Ancak yapılan neşriyatı genel olarak değerlendirdiğimizde içlerinde çok kıymetli çalışmalar bulunmakla birlikte büyük bir kısmının çok

Yadigar-i Misak-i Milli

özensiz ve tekrardan ibaret olduğunu da rahatlıkla söyleyebilirim. Kanaatim hakkında fikir vermesi açısından -önceki dönemler yazılan kitapları bir tarafa bırakarak- son dönemlerde yayımlanan ve benim zevkle okuduğum ve hayli istifade ettiğim birkaç eserin ismini sayacak olursam; edebî eser olarak Beşir Ayvazoğlu'nun 1924 *Bir Fotoğrafın Uzun Hikâyesi*'ni (en az Midhat Cemal'in kitabı kadar etkilemişti beni) en ön sırada sayabilirim. Derleme-araştırma dalında İsmail Kara ve Fulya İbanoğlu'nun hazırlamış olduğu *Sesiz Yaşadım*, Necmettin Turinay ile Selçuk Karakılıç'ın hazırlamış oldukları *Mehmet Âkif'in Mektupları* ve Birol Emil ile Zeki Taştan'ın editörlüğünde yayımlanan *100 Ülke 100 Marş* kitabı (bu güzel eser

Zeki (Üngör) Bey'in Bestesi

çinde ülkelerin millî marşlarının metnine de yer verilmiş olsaydı çok daha faydalı olacaktı) bilgi zenginliği ve farklılıkları bakımından dikkat çeken eserlerdir. Monografi olarak ise daha önce yapılan çalışmaları ikmal eden bir eser olması dolayısıyla Âlim Kahraman'ın *Mehmet Akif* kitabı hayli kapsamlı bir çalışmanın ürünü olarak elimizde bulunmaktadır. Ayrıca, *İstiklâl Marşı*'nın kabulünün 100. Yılı münasebetiyle geçen yıl Devlet Arşivleri tarafından *Mehmet Akif ve İstiklâl Marşı* ismiyle yayımlanmış olan eser, Âkif ve *İstiklâl Marşı*'yla ilgili devlet arşivinde bulunan birçok önemli belgelere yer vermesi bakımından hayli önem arz etmektedir. İbrahim Öztürkçü tarafından kaleme alınan *Edebiyat Mahkemesinde Mehmed Âkif* kitabı da Meşrutiyet Dönemi *Safahat* tartışmalarını incelemesi bakımından aklıma ilk gelen zengin muhtevalı eserler arasında yer almaktadır. Bu arada, Âkif söz konusu olunca Ertuğrul Düzdağ ve D. Mehmet Doğan'ın çalışmalarını ve eserlerini de unutmamak gerekir. Tabii ki bunlar aklıma ilk gelenler, yoksa bunların haricinde onlarca yazar ve kitap ismi zikredilebilir.

Son olarak Âkif hakkında engin bir müktesebata sahip olan Mehmet Ruyan Soydan'ın nazarında Âkif'in diğer aydınlarımızla en önemli farkları nasıl sıralanabilir? Özellikle ülkemizin teminatı olan genç okurlarımızı muhatap kabul ederek bu soruyu yanıtlamanızı istirham ederim.

Her aydının gerek yaşantılarında gerekse eserlerinde sergiledikleri birbirlerinden farklı yönlerinin ve özelliklerinin olması tabii bir olgudur. Bunların muka-

M. Âkif Ersoy ve Emin Ersoy

yesesi bizi yanıltabileceği için sadece Mehmet Âkif'in öne çıkan birkaç hususiyetinden kısaca bahsederek sorunuza cevaplayabilirim. Öncelikle şunu rahatlıkla söyleyebilirim, Âkif'in hemen herkesin bildiği en önemli özelliği samimiyeti ve doğruluğudur. Bu özelliği karakterine öyle işlemiştir ki hayatı ile eserleri arasında en ufak bir tezada rastlamak mümkün değildir. Nasıl yaşamışsa ne hissetmişse ve ne düşünmüşse onu yazmıştır. Bu uğurda sanatını dahi feda etmek suretiyle, kendi ifadesiyle “doğruları ifade etsin de odun gibi olsun” düsturundan hiç ayrılmamıştır. Şiir niteliği çok yüksek olan eserlerinden anlaşılacağı üzere kendisi güçlü bir şair olmasına rağmen, merhum Orhan Okay'ın dediği gibi sanatını topluma kurban ettiği için manzum/şiir ayırımı üzerinde dahi durmaksızın sürekli olarak (eski deyimle)

toplumun intibahına yönelik eserler kaleme almıştır. Bireye çok önem vermekle birlikte toplumculuk yönü ağır basan bir şair ve fikir adamıdır. Ülkenin en karanlık ve çalkantılı döneminde bir an dahi tereddüt etmeden, nefisini, rahatını hatta ailesini dahi düşünmeden -sadece sanatını değil- bizzat kendisini de toplumuna feda etmeyi bilmiş bir insandır. Toplumsal kalkınmanın ancak eğitim, çalışma ve cehaletle mücadele yoluyla gerçekleşeceğini her daim vurgulamakla kalmamış, bu yolda yaklaşık otuz yıl zor şartlar altında muallimlik ve müderrislik yaparak ömrünü harcamıştır. Gerçekten üstün özellikleri hayli fazla olan, çok yönlü bir münevver, bir fikir ve mücadele adamı, toplumcu bir şair ve örnek bir insan olarak karşımızda durmaktadır.

Mehmet Âkif'in Cenazesinden

Tarihî şahsiyetler anlatılırken hele de sevdiğiniz ve değer verdiğiniz karakterler söz konusu olunca biraz tarafgir olmamak belki kaçınılmazdır. Ancak bu kısacık söyleşi çerçevesinde bir iki cümle ile Âkif'e dair dile getirdiğimiz bu hususlar değil onu yüceltmek, basitçe tarif etmeye dahi yeterli gelmeyecektir diye düşünüyorum.

Sayın Soydan, vefatının 86. yıl dönümünde abide şahsiyetlerimizden Mehmet Âkif Ersoy'a dair bu önemli bilgileri ve kanaatlerinizi bizimle paylaştığınız için şahsım, Türk Dili dergisi ve okurlarımız adına size çok teşekkür ederiz.

Efendim asıl benimle söyleşi yapma lütfunda bulunduğunuz için ben sizlere teşekkür ederim. Bu vesileyle de okur ve yazarlarıyla bütün *Türk Dili* dergisi camiasına muhabbet ve saygılarımı sunarım.